

№4 2018 (94)

Видається з жовтня 1999 року
Реєстраційне свідоцтво:
серія **КВ №23669-13509 ПР**
від 9 листопада 2018 року
ISSN 1562-529X
Передплатний індекс: 22863

ЗАСНОВНИКИ:

Харківський національний
університет радіоелектроніки

Харківський національний
педагогічний університет
ім. Г. С. Сковороди

Харківський регіональний інститут
державного управління Національної
академії державного управління при
Президентові України

Приватна фірма «Колегіум»

РЕДАКЦІЯ

І. Ф. ПРОКОПЕНКО,
головний редактор

О. П. КОТУХ,
відповідальний редактор

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ
Україна, 61166, Харків,
просп. Науки, 14. ХНУРЕ

тел.: +38 (093) 688-43-30,
+38 (057) 702-08-30

E-mail: newcollegium.journal@gmail.com

Затверджено вченою радою
ХНПУ ім. Г. С. Сковороди,
протокол № 81 від 25.12.2018

**Журнал внесено до переліку
наукових фахових видань України
з педагогічних наук**

**Видається за сприяння
Ради ректорів вищих навчальних
закладів Харківської області
та Харківського університетського
консорціуму,
за підтримки Департаменту науки
і освіти Харківської обласної
державної адміністрації**

НОВИЙ Колегіум

НАУКОВИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЖУРНАЛ

ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

РЕДАКЦІЙНА РАДА

В. І. АСТАХОВА, доктор історичних наук, професор
А. В. БАБІЧЕВ, кандидат наук з державного управління, заступник
голови – керівник апарату Харківської обласної державної адміністрації
В. С. БАКІРОВ, доктор соціологічних наук, професор, академік
НАН України, член-кореспондент НАПН України
Л. О. БЕЛОВА, доктор соціологічних наук, професор
Ю. Д. БОЙЧУК, доктор педагогічних наук, професор
С. В. ГАЗАРЯН, доктор наук з державного управління, професор
В. М. ГРИНЬОВА, доктор педагогічних наук, професор
В. Я. ДАНИЛЕНКО, доктор мистецтвознавства, професор, академік
Національної академії мистецтв України
І. В. ДУНАСВ, доктор наук з державного управління, доцент
М. Б. ЄВТУХ, доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України
С. Т. ЗОЛОТУХІНА, доктор педагогічних наук, професор
О. М. ІОНОВА, доктор педагогічних наук, професор
М. М. КОВАЛЕНКО, доктор наук з державного управління, доцент
О. Е. КОВАЛЕНКО, доктор педагогічних наук, професор
В. М. ЛІСОВИЙ, доктор медичних наук, професор, член-кореспондент
Національної медичної академії України
О. В. НАНКА, кандидат технічних наук, доцент, академік Української
національної академії наук екологічних технологій
С. В. ПАНЧЕНКО, доктор технічних наук, професор
В. С. ПОНОМАРЕНКО, доктор економічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України
Г. Ф. ПОНОМАРЬОВА, доктор педагогічних наук, професор, академік
Міжнародної академії наук педагогічної освіти
І. Ф. ПРОКОПЕНКО, доктор педагогічних наук, професор, академік
НАПН України
В. П. САДКОВИЙ, доктор наук з державного управління, професор
О. Л. СИДОРЕНКО, доктор соціологічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України
В. В. СЕМЕНЕЦЬ, доктор технічних наук, професор
Є. І. СОКОЛ, доктор технічних наук, професор, член-кореспондент
НАН України
В. В. СОКУРЕНКО, доктор юридичних наук, доцент
В. П. СОЛОВИХ, доктор наук з державного управління, професор
В. Я. ТАЦІЙ, доктор юридичних наук, професор, академік НАН України
А. М. ТУРЕНКО, доктор технічних наук, професор, академік
Транспортної академії України
Ю. О. УЛЬЯНЧЕНКО, доктор наук з державного управління, доцент
О. І. ЧЕРЕВКО, доктор технічних наук, професор, академік Української
академії наук, академік Міжнародної академії холоду, академік
Інженерної академії України.
Ю. М. ШКОДОВСЬКИЙ, доктор архітектури, професор, дійсний член
академії архітектури України

ЗМІСТ

ОСВІТА ТА СУСПІЛЬСТВО

Пономарьов О., Черемський М. Відкривач нових душ	3
Кузьменко Д., Гаєвський В., Розсоха О. Ідея підвищення конкурентоспроможності Харківського метрополітену	11

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ

Панченко С., Сіроклін І. Конкурентоспроможність випускників — запорука конкурентоспроможності університету	19
Андронов В., Лебедева С., Перелигіна Л. Підготовка екстремальних психологів в контексті модернізації вищої освіти	22
Вержанская О., Лагута Т. Клубное обучение как один из инструментов коммуникативной активности студентов	26

МЕТОДОЛОГІЯ ОСВІТИ

Даньшева С., Шилін В., Рязанцев О. Особливості методичних аспектів викладання дисципліни "Вступ до фаху" для спеціальності "Будівництво та цивільна інженерія"	29
Левкіна Р., Левкін А., Ряснянська А. Формування почуття професійної соборності студентів та викладачів як запорука високої якості навчально-виховного процесу у ВНЗ	35
Пихтовникова Л. Синергетика в філології — наука настоящего и будущего: перспектива изучения в университетах Украины	39
Лисенко Н. Інтолерантність у французькій школі	43
Бабайлов В., Шершенюк Е. Наука научности	47

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

«Публічне управління XXI»: П'ята науково-освітня виставка, присвячена 100-річчю державної служби та Дню місцевого самоврядування в Україні	52
--	----

ЛІТОПИС

Куделко С., Янкул А. Иностранные студенты в императорском Харьковском университете (1805–1917 гг.)	56
Мокроменко О. Ступінь наукової розробки проблеми дослідження: розвиток елементарної освіти у Великій Британії ХІХ ст.	61

ІНФОРМАЦІЯ

Бойчук Ю. Інклюзивне та інтегроване навчання на Харківщині в світлі нового закону України «Про освіту»: регіональний круглий стіл	67
Астахова Е. Вот это — Харьков!	69
Анотації	71

Мова видання – українська, російська, англійська.
Художник обкладинки *О. Дербілова*.
Виконавець комп'ютерної верстки *В. Тарасенко*.
При використанні матеріалів журналу посилання на «НК» обов'язкове.
Точка зору редакції може не співпадати з точкою зору авторів.
Підп. до друку 25.12.2018. Формат 84×108/8. Папір офсетний.
Друк на ризографії. Умов. друк. арк. 9,2. Облік.-вид. арк. 12,4.
Тираж 300 прим. Зам. № 101. Ціна договірна.
Частина тиражу розповсюджується безкоштовно.

Адреса редакції: Україна, 61166, Харків, просп. Науки, 14, Харківський національний університет радіоелектроніки. Тел. (057) 702-08-30. E-mail: newcollegium.journal@gmail.com
Оригінал-макет підготовлено і тираж надруковано в ПФ «Колегіум», 61093, Харків, вул. Іллінська, 57/121, тел. (057) 703-53-74. Свідоцтво про держреєстрацію: серія КВ № 16592-5064ПР від 23.04.2010.

© Харківський національний університет радіоелектроніки, 2018.
© «Новий Колегіум», 2018.

УДК 37.034

Інтолерантність у французькій школі

Наталія Лисенко,

Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник — доктор педагогічних наук, професор *Л. А. Штефан.*

В даний час спостерігається зростання етнічного та релігійного розмаїття в країнах Європи. Підвищення етнічної та релігійної різноманітності в Європі представляє як можливості, так і виклики для європейських політиків та європейських суспільств в цілому. Є підстави вважати, що така різноманітність має тенденцію до збільшення завдяки глобалізації та зростанню міграційних потоків. У той же час, як показують сучасні дослідження, набирають силу такі явища, як інтолерантність, соціальне відчуження, деякі групи мігрантів відчувають себе відрізаними від решти суспільства. Дуже часто це призводить до випадків соціальної, расової напруженості, а також агресії і заворушень. Освіта відіграє ключову роль у підготовці суспільства до боротьби з цими явищами. Вона також відіграє вирішальну роль у політичній соціалізації європейських громадян протягом усього їх життя [8].

Метою даної статті є аналіз проявів інтолерантності у шкільних закладах Франції, визначення причини даного явища та його впливу на шкільну освіту.

Проблема інтолерантності стає все більш актуальною для Франції, де активні імміграційні процеси беруть свій початок в середині ХХ століття, після здобуття незалежності країнами, які раніше були французькими колоніями. Інтеграція мігрантів, що мають іншу етнічну, культурну приналежність, релігійні переконання, відмінні від решти суспільства, з часом стала однією з найважливіших

задач, що стоять перед державою і суспільством в цілому.

Інтолерантність як протилежність толерантності означає нетерпимість, яка заснована на переконаності в тому, що твоя група, твоя система поглядів, твій образ життя стоять вище за інші. Українські вчені О.С. Матієнко і О.О. Дакалюк вважають, що інтолерантність — це не просто відсутність почуття солідарності, це неприйняття іншого через те, що він має інакший вигляд, інакше думає і діє, і навіть просто тому, що він існує. Нетерпимість приводить до панування і знищення, відмовляє в праві на існування тому, хто дотримується інших поглядів, нетерпимість визнає перевагу придушення, а не переконання [2, с. 165-166].

Французькі вчені К. Детрі і К. Лоріоль також вважають, що поняття толерантності слід розглядати через його антонім — інтолерантність, синонімами якої вони називають фанатизм, сектантство, непримиренність, вузькість мислення [3]. При цьому виховання і освіта грають ключову роль в готовності суспільства протистояти інтолерантності, агресії і конфліктам.

Результати дослідження проявів расизму, антисемітизму і ксенофобії у Франції, опубліковані в звіті Національної консультативної комісії з прав людини за 2012 р. говорять про те, що в останнє десятиліття в країні спостерігається зростання інтолерантності. У той час як на початку 2000-х років відзначався постійний рух французького суспільства в

бік більшої толерантності, починаючи з 2010 р. показники расизму і інтолерантності знову зростають. Так, у 2012 р. збільшується недовіра по відношенню до мусульман: 55 % респондентів вважають, що мусульмани становлять відокремлену групу у суспільстві. Це на 4 % більше, ніж у 2011р. і на 11 % більше, ніж у 2009 р. Близько 69 % опитаних згодні з думкою про те, що «в даний час у Франції дуже багато іммігрантів», це на 22 % більше, ніж у 2009 р. [6].

Гучасна французька система освіти ґрунтується на республіканських принципах і не визнає етнічних і релігійних відмінностей між учнями. Заклади освіти дотримуються принципу секуляризму (фр. *laïcité*), тобто відокремлення церкви від держави, що передбачає зокрема виключення церкви зі сфери організації державної освіти. Цей принцип був прописаний у законі 1905 р. про відокремлення церкви від держави. Школа, яка є одним з основних елементів системи соціалізації громадян незалежно від їх етнічної приналежності і віросповідання, дотримується цього закону.

У 80 — 90-ті роки ХІХ ст., коли зародилася сучасна французька система освіти, європейські держави ще не стикалися з проблемою міграційних потоків, хоча вже в той час перші вихідці з країн Магрибу стали осідати на території Франції. Різке збільшення імміграції з Африканського континенту сталося у 1950 — 1960-х років, що вплинуло на етнічний і релігійний склад населення Франції. Саме в той час і суспільство, і система освіти зіткнулися з проблемою інтеграції іммігрантів, які відчували себе чужинцями, не могли повністю інтегруватися в політичний, соціальний і культурний простір країни, що їх прийняла. Труднощі асиміляції, зокрема, вихідців із країн Магрибу, були пов'язані, перш за все, з тим, що переважна більшість іммігрантів сповідували іслам, а також були в основному вихідцями з сіл, що мали низький рівень грамотності. У 1980-х рр. у Франції сформувалася особлива етнокультурна група — діти іммігрантів

з країн Магрибу, так звані «бьори» (фр. *beur*). Відчуття відчуженості через їх походження підігрівалося певним стереотипом, що склався у свідомості французів, про «арабів» як чорноробів, людей, які тимчасово перебувають у країні [1, с. 168-169]. Французькі вчені і педагоги відзначають, що проблема інтолерантності починає проявлятися ще у школі. Так, Ж. Гійо вважає, що дитині властива егоцентрична, егоїстична інтолерантність, страх перед іншим. Все це є тими перешкодами, долати які є завданням, місією школи [4]. Саме в школі, де у них зазвичай відбувається перший контакт з корінними жителями, діти іммігрантів вперше стикаються з відчуттям своєї «інакшості», нехай французька система освіти формально і не визнає етнічних і релігійних відмінностей між учнями. Вступаючи до школи поруч зі своїм кварталом, діти іммігрантів в перші роки навчання воліють триматися разом. Пізніше, у віці 9-10 років, спілкуючись з однокласниками, вони починають розуміти, що життя їх сімей відрізняється від способу життя корінних французів [1, с. 168-169].

Несхожість, невідповідність більшості є причиною виникнення інтолерантного відношення. Відмінності у зовнішності, манері одягатися, мові, матеріальному достатку, ступеню обмеження свободи між дітьми корінних французів і школярами із сімей іммігрантів-мусульман призводять до відчуження, яке проявляється у тому, що останні ще більше замикаються у колі собі подібних або починають протестувати проти «нав'язаних» правил.

Дослідження, проведене у 2004 р. Міністерством освіти в ряді державних коледжів і ліцеїв Франції, де більшість учнів проживало в так званих «гетто», тобто кварталах, населених переважно іммігрантами та їх нащадками, показало факти посилення прояву школярами своєї релігійної приналежності. Такі прояви можуть мати характер, що не суперечить закону, як, наприклад, дотримання релігійних постів, відмова від їжі, що не відпо-

відає нормам релігії, а також елементи одягу, що підкреслюють релігійність. Але в ряді випадків такі прояви незаконні і порушують правила шкільного життя, якщо учні не відвідують певні уроки або висловлюють незгоду зі змістом уроків, або відмовляються від деяких видів діяльності. Учні таких шкіл часом пред'являють претензії, що ставлять у скрутне становище керівництво шкіл, зокрема, наполягають на адаптації або зміні розпорядку шкіл, або висувають вимоги політико-релігійного характеру. У якості прикладу можна навести масову відмову відвідувати школу в дні релігійних свят, вимоги скасувати святкування католицького Різдва в школі. Вчителі стикаються з труднощами при викладанні літератури, історії, де програма передбачає, наприклад, вивчення творів філософів Просвітництва. «Руссо виступає проти моєї релігії», — каже учень ліцею, пояснюючи вчителю своє небажання залишатися на уроці. Деякі літературні твори, на думку учнів, «занадто непристойні» (приклад: Сірано де Бержерак), «заохочують свободу жінок, розбещеність» (Мадам Боварі). Подібна незгода посилюється і навіть політизується при висвітленні таких болючих тем, як хрестові походи, геноцид євреїв, війна в Алжирі, ізраїльсько-арабський конфлікт, палестинське питання. Прояви нетерпимості, на думку інспекторів Міністерства освіти, істотно впливають на відносини між школярами і на саме життя школи, що може мати небажані наслідки, такі як прозелітизм, відмова від змішаного навчання, жорстокість по відношенню до дівчаток, антисемітизм і расизм [5].

Ш проте, інтолерантність у французькій школі має і іншу сторону. В українних кварталах, де живуть діти з магрибінських сімей, живуть також і корінні французи. Це, головним чином, малозабезпечені сім'ї, які змушені селитися в недорогих квартирах і жити поруч з іммігрантами. Французькі сім'ї, що належать до середнього класу, вдаються до різного роду хитрощів, щоб не віддавати своїх дітей в школи з високим відсотком

дітей- «іноземців». Можна сказати, що неофіційно французькі школи поділяються на так звані «елітні» навчальні заклади (зазвичай розташовані в кварталах, де практично не проживають іммігранти), в яких досить високий рівень освіти, та на «непрестижні» школи, розташовані, як правило, в районах з високим відсотком іммігрантського населення, куди батьки, що піклуються про освіту своїх дітей, намагаються їх не віддавати [1, с. 172].

В ідповідно до демократичних традицій Франції державні органи не повинні розрізняти громадян за національною ознакою. Однак, як це нерідко буває, політика держави — це одне, а реальне життя — інше. На практиці у цілому ряді областей французька модель є не зовсім ефективною, навіть з урахуванням того, що труднощі іммігрантів, в тому числі ті, що породили масові заворушення та акти насильства в останні роки, мають не стільки «етнічну» (іноземне походження, національна культура), скільки соціально-економічну природу (походження з низів, низький освітній рівень і професійна кваліфікація).

Французький соціолог Ф. Дюбе, який проводив дослідження у французьких школах, зауважує, що найчастіше учні з малозабезпечених сімей корінних французів демонструють негативне ставлення до своїх однолітків з магрибських сімей. Аналізуючи таку поведінку, соціолог приходять до висновку, що така неприязнь народжується у випадку, коли діти з магрибської спільноти не відчувають себе «нижче» або «не такими» і поводяться, як усі інші школярі. Діти відкрито проявляють неприйняття «арабів», щоб «дати їм зрозуміти, що вони нетутешні» і «чужі» у цій країні [1, с. 172].

Республіканська модель французької школи, одними з основних принципів якої є нейтральність, секуляризація освіти, більш ніж століття демонструвала свою ефективність, проте, в даний момент переживає певну кризу. На думку А.- Ж. Слама, автора звіту про громадянське виховання у школі Ради з еко-

номічних, соціальних питань та охорони навколишнього середовища, починаючи з кінця 1980-х — початку 1990-х років, система освіти Франції відчуває наслідки політичної та соціальної дестабілізації, що проявилися у кризі суверенітету, коли держава не може більше бути провідником модернізації і джерелом права і самостійно не справляється з глобальними викликами. Тому саме зараз необхідно знайти ту мову, яка дозволить донести до школярів, що сьогодні, як ніколи, необхідні поняття поваги, відповідальності, солідарності і співвідношення прав і обов'язків у світі, де поширення культури матеріальних благ ризикує викликати зростання реакції неприйняття, занепаду цінностей та інтолерантності [8].

Інтолерантність є поширеним явищем у французькій школі і пов'язана з кризою в освіті, а також з проблемами у суспільному і політичному житті Франції, зокрема, з сучасними реаліями європейської міграційної політики. Боротьба з інтолерантністю у школі є одним з провідних завдань для сучасної освітньої системи Франції.

Література:

1. Бондаренко Д. М., Деминцева Е. Б., Кавыкин О. И., Следзевский И. В., Халтурина Д. А. Образование как фактор утверждения в обществе норм этноконфессиональной толерантности в условиях глобализации (на примере России, Франции и Танзании) // История и современность. №2/2007. С. 153 — 183. URL: https://www.socionauki.ru/journal/files/iis/2007_2/obrazovanie_kak_faktor_utverzhenija.pdf (дата звернення: 23.01.2018)
2. Матієнко О. С., Дакалюк О. О. Смилове навантаження понять «толерантність» та «інтолерантність» // Наукові

записки [Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова]. Серія : Педагогічні та історичні науки. — 2012. — Вип. 103. — С. 162–168.

3. *Détrie C., Lauriol C.* L'idéologie des Lumières. Dire la tolérance. UNESCO. 2014. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002326/232631f.pdf> (Last accessed: 23.01.2018)

4. *Guillot G.* Autorité, respect et tolérance. Les Sciences de l'éducation — Pour l'ère nouvelle. 3/2009. (Vol. 42) , С. 33–53.

5. *Obin J.-P.* Les signes et manifestations d'appartenance religieuse dans les établissements scolaires. Rapport à monsieur le ministre de l'éducation Nationale, de l'enseignement supérieur et de la recherche. Juin 2004 n° 2004-115. URL: <http://media.education.gouv.fr/file/02/6/6026.pdf> (Last accessed: 07.03.2018)

6. *Racisme, antisémitisme et xénophobie en France.* Rapport 2012. URL: http://www.cncdh.fr/sites/default/files/dossier_de_presse_cncdh_racisme_2012.pdf (Last accessed: 07.03.2018)

7. *Slama A.-G.* Education civique à l'école. Avis et Rapports du Conseil économique, social et environnemental. 2009. URL: <http://www.ladocumentationfrancaise.fr/var/storage/rapports-publics/094000190.pdf> (Last accessed: 22.02.2018)

8. *Van Driel, B., Darmody, M., Kerzil, J.* Education policies and practices to foster tolerance, respect for diversity and civic responsibility in children and young people in the EU, NESET II report, Luxembourg: Publications Office of the European Union. 2016. URL: http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/repository/education/library/study/2016/neset-education-tolerance-2016_en.pdf (Last accessed: 01.03.2018).

12.03.2018